

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Skrifstofa Alþingis - nefndasvið
b.t. allsherjar- og menntamálanefndar
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 13. nóvember 2019

1911012SA VÓHS
Málalykill: 00.63

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á lögum um grunnskóla, nr. 91/2008 (ritfangakostnaður), 230. mál

Vísað er til umsagnarbeiðni frá allsherjar- og menntamálanefnd Alþingis, dags. 25. október sl., þar sem óskað er umsagnar um frumvarp til laga um grunnskóla (ritfangakostnaður), 230. mál. Frumvarpið leggur til að fellt verði á brott ákvæði grunnskólalaga um að opinberum aðilum sé ekki skylt að leggja nemendum til gögn til persónulegra nota, svo sem ritföng og pappír.

Könnun frá 2016 og áframhaldandi tilraunaverkefni

Umræðan um gjaldfrjálsan grunnskóla, þar með talin námsgögn og skólamáltíðir koma reglulega til umræðu á vettvangi sveitarfélaganna. Árið 2016 vöktu samtökin Barnaheill, Heimili og skóli og Velferðarvaktin athygli stjórnvalda á að þarna var um að ræða umtalsverðar fjárhæðir fyrir fjölskyldur og farið var því fram á að heimildarákvæði í grunnskólalögum um gjaldtöku yrði fellt niður. Vissulega er sú lagabreyting í höndum Alþingis, en ekki liggur fyrir afstaða mennta- og menningarmálaráðuneytisins til frumvarpsins.

Sambandið brást við erindum frá framangreindum samtökum í maí 2016 með því að kanna kostnað foreldra vegna námsgagna. Til grundvallar þeirri athugun voru listar frá grunnskólum víða um land um nauðsynleg námsgögn. Við skoðun á þessum listum kom í ljós að skólar gerðu mjög mismunandi kröfur um hvaða gögn nemendum ber að koma með í skólann. Kostnaðurinn var þar af leiðandi mjög mismunandi á milli sveitarfélaga. Mismunurinn gat einnig verið umtalsverður á milli skóla í sama sveitarfélagi. Í könnuninni kom fram að kostnaðurinn var mjög mismikill eftir skólum en meðalkostnaður var um kr. 8.000.- Í kjölfarið sendi sambandið ábendingu til skólanefnda og skólaskrifstofa þar sem vakin var athygli á þessum kostnaði og þeim tilmælum beint til skólanefnda og skólaskrifstofa að kanna framkvæmd þessara mála í sínu sveitarfélagi. Út frá könnuninni var heildarkostnaður vegna námsgagna nemenda talinn nema um kr. 352.000.000.- Ef sá kostnaður væri reiknaður út frá birtum gildum vísitölu framfærslukostnaðar og vísitölu neysluverðs að teknu tilliti til verðbólgu hefur þessi kostnaður hækkað um 8,4% frá 2016 og nemur nú m.v. október 2019, kr. 381.702.169.-¹

Á undanförunum árum hefur skapast mikill þrýstingur frá samfélaginu og ýmsum hagsmunahópum á sveitarfélögum að greiða þennan kostnað. Mikill meirihluti sveitarfélaga hefur orðið við þeirri ósk en þó er vert að hafa í huga að það hefur í allmörgum tilvikum verið gert sem tilraunaverkefni, t.a.m. í Hafnarfirði.

¹ Fjöldi barna á grunnskólaaldri á landinu, m.v. 1. janúar 2018, telja nú 45.744 börn.

Kostnaðarmat

Sveitarfélögin eru sjálfstæð stjórnvöld, sbr. 1. mgr. 78. gr. stjórnarskrár. Þá hafa sveitarfélögin sjálfstæða tekjustofna og sjálfstætt vald, innan ramma laga, til að taka ákvarðanir um nýtingu þeirra og ráðstöfun, sbr. 2. mgr. 78. gr. stjórnarskrár og nánari fyrirmæli í sveitarstjórnarlögum og lögum um tekjustofna sveitarfélaga nr. 4/1995, með síðari breytingum.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að sveitarfélögin taki á sig kostnað vegna gagna sem nemendur munu nota til persónulegra nota, svo sem ritföng og pappír sem sveitarfélögunum ber ekki skylda til samkvæmt gildandi lögum og sem ekki var gert ráð fyrir þegar samið var um yfirfærslu grunnskólans frá ríki yfir til sveitarfélaga árið 1996.

Þrátt fyrir að um sé að ræða þingmannafrumvarp telur sambandið mikilvægt að vísa til 129. gr. sveitarstjórnarlaga, sem kveður á um skyldu til að láta fara fram sérstakt mat á áhrifum lagafrumvarps á fjárhag sveitarfélaga. Afstaða sambandsins er sú að ekki sé eðlilegt að gerðar séu minni kröfur til þingmannafrumvarpa heldur en stjórnarfrumvarpa, heldur sé það eðlilegur þáttur í afgreiðslu mála á Alþingi að kalla eftir fullnægjandi mati á áhrifum mögulegra lagabreytinga. Ekki er fullnægjandi að vísa til könnunar Velferðarvaktarinnar eingöngu heldur verður að meta kostnaðaráhrif frumvarpsins með sérstöku mati, sér í lagi í ljósi þess að sveitarfélög, sum hver hafa tekið þátt í þessum kostnaði sem tilraunarverkefni. Í kafla frumvarpsins sem fjallar um mat á áhrifum þess segir einungis:

Grunnskólar eru reknir á vegum sveitarfélaganna og árið 2017 voru í þeim 45.195 börn. Samkvæmt könnun Velferðarvaktarinnar árið 2018 eru nú 67 af 72 sveitarfélögum með gjaldfrjáls námsgögn fyrir grunnskólanemendur. Jafnframt reka ekki öll þau sveitarfélög sem eftir standa grunnskóla skólaárið 2019-2020 auk þess sem þar býr aðeins um 1% landsmanna. Með tilliti til þess og að meiri hluti umræddra sveitarfélaga hefur þegar ákveðið að draga úr kostnaðarþátttöku grunnskólanema má ætla að heildarkostnaður frumvarpsins sé óverulegur fyrir þau sveitarfélög sem eftir standa.

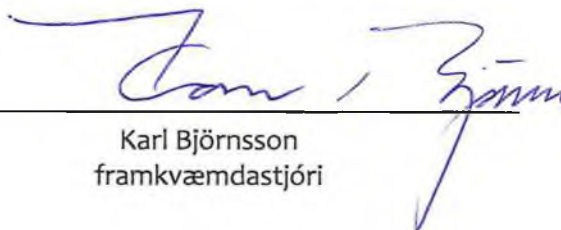
Með hliðsjón af fjármálakafla sveitarstjórnarlaga og þeim kröfum sem þar eru gerðar, verður að telja að þær tillögur sem lagðar eru til í frumvarpinu verði að fara í gegnum sérstakt mat á áhrifum þeirra á fjárhag sveitarfélaga. Enn fremur, verði ágreiningur um niðurstöðu kostnaðarmats á lagafrumvarpi skal gera sérstaka grein fyrir því í kostnaðarumsögn sem skal fylgja með frumvarpi þegar það er lagt fyrir Alþingi, sbr. 4. mgr. 129. gr. sveitarstjórnarlaga.

Lokaorð

Sú röksemd að þessi kostnaður sé íþyngjandi fyrir tekjulágar fjölskyldur á fyllilega rétt á sér og tekur sambandið því undir margt sem kemur fram í greinargerð með frumvarpinu. En eins og fram hefur komið er lagaleg skylda sveitarfélaganna ljós. Allar tillögur að breytingum sem munu hafa fjárhagsleg áhrif á sveitarfélögin verður þó að kostnaðarmeta frá grunni. Verði ákvörðun tekin um að auka útgjöld sveitarfélaga með lagaboði er ljóst að um umtalsverðar fjárhæðir er að ræða og óvissa er um hvort að fjármagn fylgi með frá ríkinu. Sambandi leggst því gegn

samþykkt frumvarpsins nema tryggt verði að sveitarfélögunum verði bættur sá
kostnaðarauki sem af því hlýst.

Virðingarfyllst
SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Karl Björnsson
framkvæmdastjóri

